

УДК 378:355.353](477+498):(1-622НАТО)]"19"(045)

Ляшкевич Антоніна

ORCID 0000-0002-0802-6489
Researcher ID G – 928 – 2019*Доктор педагогічних наук, доцент, професор
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
та інноваційної педагогіки
Херсонської державної морської академії
(Херсон, Україна) E-mail: antonina26.72@gmail.com*

РЕАЛІЗАЦІЯ СТАНДАРТІВ НАТО ШЛЯХОМ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОЇ ОСВІТИ РУМУНІЇ ТА УКРАЇНИ У ХХІ СТОЛІТТІ

Метою статті є аналіз реалізації стандартів НАТО шляхом розвитку військово-морської освіти Румунії та України у ХХІ столітті.

*Окреслено, що досягнення поставленої мети здійснювалося за допомогою **методів дослідження**: теоретичних методів (аналіз і синтез; абстракція; конкретизація) які дозволили пояснити, інтерпретувати отримані практичні знання, а також емпіричних методів (спостереження, узагальнення, аналіз), що дозволили накопичити, зафіксувати, класифікувати і узагальнити отриманий практичний матеріал.*

*Визначено, що **наукова новизна** статті полягає в тому, що вперше розглядається питання щодо реалізації стандартів НАТО шляхом аналізу розвитку військово-морської освіти Румунії та України у ХХІ столітті.*

У дослідженні зазначається, що завдяки високоефективній системі вищої освіти та високим академічним стандартам Румунії, подвоєним різноманітними можливостям для освіти та роботи, Румунія стає привабливим місцем для іноземних студентів. Підготовці офіцерів ВМС у закладах вищої освіти притаманна низка характеристик, що обумовлюють актуальність розробки проблеми формування готовності до професійної діяльності.

У висновках з дослідження наголошено на тому, що важливого значення мають міжурядові угоди, які визначають правову базу військово-технічного, практичного, освітнього співробітництва між двома країнами, що спрощує процедуру здійснення державних заходів у відповідних сферах, а також дозволяє розширити партнерство між Україною та Румунією, спрямоване і на зміцнення безпеки в регіоні Чорного моря. Реалізація стандартів НАТО шляхом розвитку військово-морської освіти Румунії та України у ХХІ столітті можлива на основі безпосередньої практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Перспективами подальших розвідок – є окреслення умов розвитку військово-морської освіти шляхом співпраці України з іншими країнами-членами НАТО в Чорноморському регіоні.

Ключові слова: вища освіта, стандарти НАТО, освітній процес, військово-морська освіта, Європейський Союз, Румунія.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена тим, що на сучасному етапі становлення України особливого значення набуває фактор утвердження її як морської держави, виходячи з її просторових і геофізичних особливостей, місця та ролі в глобальній та регіональній системі міжнародних відносин. Відповідно, і морська освіта покликана сприяти підвищенню якості морської діяльності, складовими якої є: торговельне мореплавство, морський транспорт, суднобудування, військово-морська діяльність, використання водних біоресурсів та інших ресурсів моря, туристична та рекреаційна діяльність, а також діяльність у сферах науки, освіти, екології і захисту Чорного моря [4].

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Дослідження вітчизняних науковців розкривають деякі питання України як морської держави, зокрема Військово-Морських Сил Збройних Сил України, які є основним інструментом її захисту з морського напрямку. Підготовку офіцерів Військово-Морських Сил досліджували А. Барабанщиков, В. Бігун, С. Кубитський, С. Ленков, К. Лоптін, Н. Молдаванчук, В. Наумов, А. Печников, В. Слепов, О. Тимофеева, О. Чорний та інші. Так, наприклад, С. Кубитський розглядав проблеми формування позитивного іміджу військовослужбовця Збройних Сил України, С. Козак досліджувала формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту, О. Кулакова у своїх працях приділяє увагу формуванню професійної компетентності майбутнього фахівця. Не залишаються осторонь і сучасні дисертаційні

дослідження І. Попроцького, де йдеться про розвиток вищої військово-морської освіти в Болгарії та Румунії в умовах переходу на стандарти НАТО, а також В. Шемчука з питань формування готовності майбутніх військових моряків до застосування засобів особистого захисту в майбутній професійній діяльності, що здійснюються в Інституті Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія».

Метою статті є аналіз реалізації стандартів НАТО шляхом розвитку військово-морської освіти Румунії та України у XXI столітті.

Досягнути поставленої мети можемо за допомогою *методів дослідження*: теоретичних методів (аналіз і синтез; абстракція; конкретизація) які дозволять пояснити, інтерпретувати отримані практичні знання, а також емпіричних методів (спостереження, узагальнення, аналіз), що дозволять накопичити, зафіксувати, класифікувати і узагальнити отриманий практичний матеріал.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше розглядається питання щодо реалізації стандартів НАТО шляхом аналізу розвитку військово-морської освіти Румунії та України у XXI столітті.

Результати дослідження. Чорноморський регіон – це південно-східний фланг Альянсу, який має надзвичайно важливе значення для Європи, будучи великим і стратегічним перехрестям східно-західного і північно-південного коридорів. У цьому регіоні розташовані три країни – члени НАТО (Болгарія, Румунія і Туреччина), тому будь-яка нестабільність у цьому регіоні безпосередньо впливає на Альянс.

Постійні морські сили НАТО підсилено новими кораблями, які збільшили кількість військово-морських навчань. У морському командуванні НАТО створено Чорноморський функціональний центр, який зосереджений на конкретних питаннях безпеки регіону і підтримує дуже тісні зв'язки з військово-морськими флотами регіону. Ця ініціатива покликана забезпечити більш цілісну тренувальну діяльність [1].

Україна на шляху інтеграції до євроатлантичного простору будує партнерські відносини, у тому числі в сфері військової освіти які є практичним інструментарієм для забезпечення національної безпеки. Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка перший і єдиний військовий вищий навчальний заклад в системі Міністерства оборони України, що залучився до Програми Європейського Союзу Еразмус+. Ця програма спрямована на сприяння академічній мобільності в сфері освіти та професійного розвитку. З 2019 року партнерами Військового інституту з мобільності стали вісім військових установ країн-членів НАТО. Серед них Румунські вищі заклади освіти: Військово-повітряна академія імені Г. Коанда та Академія сухопутних військ імені М. Балческу.

Пошук партнерів є одним із найскладніших викликів у розбудові міжнародних відносин, а особливо для військових у сфері освіти. Проблема уніфікації навчальних програм, еквівалентів оцінювання, визнання отриманих знань і навичок партнерами – це головні бар'єри для інтеграції в світовий простір військової освіти. Військовий інститут використовує функціональні можливості Програми для вивчення та імплементації системи базової освіти та підготовки офіцерів Європейського Союзу. Таким чином, Військовий інститут практично підтвердив визнання своїх освітніх програм європейською спільнотою.

Як зазначає Ю. Батюк, Румунія не вдається до гучних заяв або блокування рішень міжнародних організацій. Значення питань співробітництва з Україною у військово-морській галузі, зокрема регіональної, переважає будь-які інші пункти порядку денного двосторонніх відносин, що має стати опорним елементом стратегічного співробітництва між Румунією та Україною [8].

Завдяки високоефективній системі вищої освіти та високим академічним стандартам, подвоєним різноманітними можливостям для освіти та роботи, Румунія стає привабливим місцем для іноземних студентів. Сьогодні, понад 23 000 іноземних студентів вирішили навчатися в країні, відомій своєю багатю науковою спадщиною, яка пропонує найсучасніші умови, захоплююче студентське життя та сучасні дослідницькі можливості.

Велика різноманітність навчальних програм англійською, французькою, німецькою, румунською та іншими мовами, солідні університетські дипломи, визнані в усьому світі, а також найсучасніші можливості та дослідження – це деякі з причин, чому іноземні студенти обирають навчання в Румунії.

Румунія дає змогу студентам скористатися відомими університетськими традиціями, особливо в галузі науки, техніки, медицини, ділового адміністрування, інформатики та мистецтва.

Підготовці офіцерів ВМС у закладах вищої освіти притаманна низка характеристик, що обумовлюють актуальність розробки проблеми формування готовності до професійної діяльності. Це, зокрема:

1. Безособовий характер навчання, що будується без урахування індивідуальних, зокрема, й мотиваційних, особливостей курсантів, що практично унеможливує побудову цілісної системи професійної діяльності, становлення її індивідуального стилю, адекватного сприйняття курсантом себе як особистості й професіонала.

2. Розірваність навчання з практикою, професійною працею, що є у багатьох аспектах незалежними процесами, внаслідок чого набуті знання і вміння виявляються або непотрібними, або не повною мірою втілюються в практичній діяльності.

3. Відсутність урахування психологічних особливостей адаптаційного періоду. Стан напруженості, властивий цьому періоду, специфічним чином впливає на діяльність, обумовлюючи можливість закріплення дефектних форм діяльності.

4. Відсутність цілеспрямованого формування (розвитку) внутрішніх засобів самостійної організації курсантом життєдіяльності і професійної діяльності. Саме ці засоби могли б забезпечувати самостійність курсанта як суб'єкта освітньої діяльності та його подальше особистісне й професійне зростання.

5. Переважання традиційних форм навчання, перевірених традицією і досвідом, але не зовсім адекватних новим реаліям роботи офіцера ВМС. Нові форми навчання базуються переважно на емпіричному підґрунті, ніж на теоретичних напрацюваннях, що пов'язує цілі, зміст, процес і результат.

6. Орієнтованість на підготовку офіцера ВМС, здатного вирішувати професійні, переважно вже сформульовані завдання. Суспільство потребує професіоналів, здатних до самостійного пошуку і вирішення професійних військових завдань в контексті більш широкому, ніж суто професійний контекст [2; 3, 159–162].

Важливо, що курсанти вдосконалюють англійську мову. Процес навчання полягає в постійному спілкуванні й пошуку спільних тем для дискусій та обговорень. З цією метою викладачі спонукають курсантів під час лекцій ставити питання, а у вільний час завжди готові допомогти в розробці тематики досліджень. Курсанти проходять навчання окремою групою, однак постійно контактують зі своїми колегами з інших країн. Такий досвід важко переоцінити і його активно набувають курсанти та викладачі військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Якщо говорити про саму європейську систему військової освіти – це дійсно, критично важливе середовище для формування професійної компетенції майбутніх і теперішніх українських офіцерів у поточному євроінтеграційному контексті. Пріоритетного значення набуває інтеграція в Європейську ініціативу обміну молодих офіцерів збройних сил. Ключова ідея полягає в тому, що обмін молодими офіцерами під час їх початкової підготовки є основою для формування в довгостроковій перспективі більш високої оперативної сумісності й загальної культури, які необхідні для європейської безпеки та оборони. Таке співробітництво надає можливість закладам військової освіти вивчати можливості кількісного і якісного обміну знаннями, ноу-хау за допомогою мобільності своїх військових здобувачів освіти й персоналу.

Військово-Морські Сили Збройних Сил України виконують заходи щодо впровадження стандартів НАТО у процес підготовки особового складу (підрозділів, військових частин, закладів вищої освіти) шляхом участі в міжнародних навчаннях, тренуваннях за процедурами, які прийняті в країнах-членах НАТО.

Завдання, які виконують підрозділи Військово-Морських Сил Збройних Сил України під час підготовки і проведення багатонаціональних навчань, спрямовано на:

– всебічну підготовку військових частин, підрозділів ВМС ЗС України до спільних дій з військовими формуваннями ВМС ЗС держав-партнерів;

– отримання досвіду, удосконалення навченості та злагодженості особового складу щодо планування, підготовки та управління операціями в складі багатонаціональних штабів на тактичному та оперативному рівнях за стандартами НАТО;

– підвищення рівня взаємосумісності та співробітництва між ВМС ЗС України та ВМС держав-партнерів.

Розширено напрями підготовки особового складу та підрозділів ВМС ЗС України за участю інструкторів держав-партнерів. Проводиться фахова підготовка та надання менторської допомоги не лише для підрозділів морської піхоти, але й для корабельного складу. Але, як зазначає у своєму дослідженні Шевченко Р., цьому процесу заважає традиційна система освіти, що «не сприяє повною мірою розвитку активної, творчої, професійно-компетентної особистості сучасного офіцера ВМС, який приймає ефективні рішення» [7, 131].

Розвиток вищої військово-морської освіти країн-партнерів на умовах переходу на стандарти НАТО можливий лише завдяки міжнародним відносинам і спільним заходам щодо реалізації цього питання. Так, Станіслав Секрієру, старший науковий співробітник Польського інституту міжнародних відносин (PISM), запропонував раз на рік проводити україно-румунський форум експертів. Адже чим ширше буде двостороння порядок денний, тим більше буде виникати питань для обговорення. Він також вважає за необхідне залучати до взаємодії Польщу і Туреччину, а також США в Чорноморському регіоні. «Україна має такі ж цілі, які були в Румунії: членство в ЄС і НАТО» [6].

Ще одним важливим заходом стало запрошення командувача Морських Сил Румунії контр-адмірала Міхая Панаїта делегація ВМС ЗС України на чолі з керівником українського флоту контр-адміралом Олексієм Неїжапою відвідала з робочим візитом своїх румунських колег. Метою зустрічі стало продовження діалогу між двома відомствами у військово-морській сфері та визначення пріоритетних напрямів двостороннього військового співробітництва, перспектив розвитку регіонального військово-морського партнерства в Чорному морі. Під час зустрічі учасники обговорили сучасну систему регіональної безпеки в Чорному морі та аспекти реалізації спільних завдань.

Українська делегація взяла участь в урочистих заходах з нагоди Дня Морських Сил Румунії, які тривали в місті Констанца. На святі були присутні Президент країни, керівництво Міністерства оборони, Генерального штабу та командувачі видів Збройних Сил приймаючої сторони, представники флотів Турецької Республіки та Республіки Болгарія.

Україна та Румунія мають не лише спільні кордони, а й спільні демократичні цінності та спільні погляди щодо розвитку. «За останній рік співробітництво між нашими флотами значно розширилось, лише протягом року ми разом брали участь у міжнародних навчаннях «Дайв», «Посейдон» та «Сі Бриз», – зазначив командувач ВМС ЗС України контр-адмірал Олексій Неїжпапа. Подібні заходи і зустрічі покликані сприяти посиленню дружніх стосунків із Морськими Силами Румунії та продовженню нарощування спільних зусиль із забезпечення миру та стабільності в регіоні на фоні збройної російської агресії [5].

В акваторії Чорного моря за участю Військово-Морських сил України проходять навчання «Дайв-2021». У тренуваннях також беруть участь військові з Грузії, Болгарії, Азербайджану, США та Румунії.

Відпрацювання елементів проходить у складі тактичних підрозділів з використанням новітнього водолазного спорядження країн-учасниць, спеціального обладнання пошуково-рятувального судна українських ВМС «Олександр Охрименко» та гідрографічного комплексу судна Морських сил Румунії «Александр Катанеану».

Відповідно до плану проведення навчання, військові відпрацьовують парні водолазні спуски на глибину понад 30 метрів у складі інтернаціональних груп із виходом у попередньо узгодженому режимі декомпресії. Додатково відпрацьовуються елементи надання медичної допомоги із залученням барокамери в разі виявлення кисневої хвороби.

Одночасно на румунському судні іноземні колеги ознайомили учасників з роботою сучасного океанографічного, метеорологічного, топографічного та гідрографічного обладнання. Попереду на учасників чекають відпрацювання операцій з підводного розмінування, підводних підривних і технічних робіт, протимінні дії тощо [9].

Висновки з дослідження і перспективи подальших наукових розвідок. Як бачимо, важливого значення мають міждержавні угоди, що визначають правову базу військово-технічного, практичного, освітнього співробітництва між двома країнами, спрощує процедуру здійснення державних заходів у відповідних сферах, а також дозволяє розширити партнерство між Україною та Румунією, спрямоване також і на зміцнення безпеки у регіоні Чорного моря. Ми частково намагалися проаналізувати реалізацію стандартів НАТО шляхом розвитку військово-морської освіти Румунії та України у XXI столітті, що забезпечується безпосередньою практичною підготовкою здобувачів вищої освіти.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо окреслення розвитку військово-морської освіти шляхом співпраці України з іншими країнами-членами НАТО в Чорноморському регіоні.

References

1. Анастасов П. Чорноморський регіон: стратегічне перехрестя. 25 травня. 2018. URL : <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2018/05/25/chornomors-kij-regon-strategchne-perehrestya/index.html> (дата звернення: 12.11.2021)
Anastasov, P. (2018). Chornomorskyi rehion: stratehichne perekhrestia. 25 travnia [Black Sea region: a strategic crossroads. May 25]. Retrieved from : <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2018/05/25/chornomors-kij-regon-strategchne-perehrestya/index.html>
2. Гнезділова К. М. Шляхи оцінювання якості вищої освіти. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2009. № 2. URL : http://www.intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2009_st_13/ (дата звернення: 13.11.2021)
Hnezdilova, K. M. (2009). Shlyakhy otsynuvannya yakosti vyshchoyi osvity [Ways to assess the quality of higher education]. *Pedahohichna nauka: istoriya, teoriya, praktyka, tendentsiyi rozvytku – Pedagogical science: history, theory, practice*, 2. Retrieved from : http://www.intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2009_st_13/
3. Мазурик О. В. Освітній аудит як механізм підвищення ефективності функціонування системи освіти. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2010. № 889. С. 159–162.
Mazuryk, O. V. (2010). Osvitniy audyt yak mekhanizm pidvyshchennya efektyvnosti funktsionuvannya systemy osvity [Educational audit as a mechanism for improving the efficiency of the education system]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina – Bulletin of VN Karazin Kharkiv National University*, 889, 159–162.
4. Морська доктрина України на період до 2035 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-п> (дата звернення: 14.11.2021)
Morska doktryna Ukrainy na period do 2035 roku [Maritime Doctrine of Ukraine for the period up to 2035]. Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-п>
5. Міністерство оборони України. Офіційний веб сайт. URL : <https://www.mil.gov.ua/news/2021/08/16/komanduvach-vijskovo-morskih-sil-zs-ukraini-vidvidav-morski-sili-rumunii/> (дата звернення: 14.11.2021)
Ministerstvo oborony Ukrayiny. Ofitsynnyu veb sayt [Ministry of Defense of Ukraine. Official website]. Retrieved from : <https://www.mil.gov.ua/news/2021/08/16/komanduvach-vijskovo-morskih-sil-zs-ukraini-vidvidav-morski-sili-rumunii/>

6. Прес-центр УКМЦ. 23.06.2016. URL : <https://uacrisis.org/ru/44465-romania> (дата звернення: 14.11.2021)
Pres-tseentr UKMTS [UMCC Press Center] (2016). Retrieved from : <https://uacrisis.org/ru/44465-romania>
7. Шевченко Р. І. Готовність майбутнього офіцера ВМС ЗСУ як інтегративний результат їх професійної підготовки. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Випуск 7. С. 129–136.
Shevchenko, R. I. (2020). *Hotovnist' maybutn'oho ofitsera VMS ZSU yak intehratyvnyy rezul'tat yikh profesiynoyi pidhotovky* [Readiness of the future officer of the Navy of the Armed Forces as an integrative result of their professional training]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka. Seriya: Pedahohichni nauky – Bulletin of the T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium». Series: Pedagogical sciences*, 7, 129–136.
8. Новини. Статті. Блоги. URL : <https://zaxid.net/news/> (дата звернення: 14.11.2021)
Novyny. Statti. Blohy [News. Articles. Blogs]. Retrieved from : <https://zaxid.net/news/>
9. У Чорному морі розпочалась активна фаза протимінних навчань «Дайв-2021». URL : https://lb.ua/society/2021/08/05/491008_chornomu_mori_rozpochalas_aktivna.html (дата звернення: 14.11.2021)
U Chornomu mori rozpochalas aktyvna faza protymynnykh navchan «Daiv-2021» [Active phase of mine action «Dive-2021» has started in the Black Sea]. Retrieved from : https://lb.ua/society/2021/08/05/491008_chornomu_mori_rozpochalas_aktivna.html

Liashkevych A.

ORCID 0000-0002-0802-6489
Researcher ID G – 928-2019

*Doctor of Pedagogical sciences, Associate professor, Professor of
Department of Social Sciences and Humanities
and innovative pedagogy,
Kherson State Maritime Academy
(Kherson, Ukraine) E-mail: antonina26.72@gmail.com*

IMPLEMENTATION OF NATO STANDARDS THROUGH THE DEVELOPMENT OF NAVAL EDUCATION OF ROMANIA AND UKRAINE IN THE XXI CENTURY

The aim of the article is to analyze the implementation of NATO standards through the development of naval education in Romania and Ukraine in the 21st century.

It is outlined that the achievement of this goal was carried out using research methods: theoretical methods (analysis and synthesis; abstraction; concretization) which allowed to explain, interpret the obtained practical knowledge, as well as empirical methods (observation, generalization, analysis), which allowed to accumulate, record, to classify and generalize the received practical material.

It is determined that the scientific novelty of the article is that for the first time the issue of implementation of NATO standards is considered by analyzing the development of naval education in Romania and Ukraine in the XXI century.

The study notes that thanks to Romania's highly efficient higher education system and high academic standards, doubled its diverse opportunities for education and employment, Romania is becoming an attractive destination for international students. The training of Navy officers in higher education institutions is characterized by a number of characteristics that determine the relevance of developing the problem of forming readiness for professional activity.

The study concludes that intergovernmental agreements are important, which determine the legal basis for military-technical, practical, educational cooperation between the two countries, which simplifies the procedure for implementing state measures in relevant areas, as well as expands the partnership between Ukraine and Romania, aimed at strengthening security in the Black Sea region. The implementation of NATO standards through the development of naval education in Romania and Ukraine in the 21st century is possible on the basis of direct practical training of higher education seekers.

Prospects for further exploration are to outline the conditions for the development of naval education through Ukraine's cooperation with other NATO member countries in the Black Sea region.

Keywords: *higher education, NATO standards, educational process, naval education, European Union, Romania.*

Стаття надійшла до редакції 23.11.2021

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Н. О. Терентьєва**